

شبکه توسعه اجتماعی رسالت؛ چشم‌انداز، اقدامات و دستاوردها

مقدمه

تجربه کشور در چهل سال پس از انقلاب اسلامی نشان داده هرچا موفقیت و دستاورد چشمگیری بدست آمده، حاصل مشارکت جدی مردم بوده است. این فرهنگ، گنجینه‌ای بسیار ارزشمند است که باید آن را احیاء کرد تا کشور شاهد رشد و شکوفایی بیش از پیش شود. باورهای دینی، دیدگاههای امام راحل و رهبر فرزانه انقلاب اسلامی نیز نشان از این دارد که توسعه اقتصادی کشور و بهبود رفاه عمومی نیز تشنه حرکت‌های جهادی و مردم محور است. لذا مبتنی بر محوریت مردم، مقرر شد تا بنیان اصلی شکل‌گیری شبکه، **کانون‌های همیاری اجتماعی** باشد. هرچه کانون‌های همیاری اجتماعی بهتری شکل بگیرند، نتایج بهتری از مشارکت مردم در صحنه‌های اقتصادی و اجتماعی به ارمغان می‌آید. اگر این کانون‌ها شکل بگیرد، مردم خودشان به‌طور خودجوش و جمعی به رفع نیازهایشان می‌پردازند و بار از روی دوش حاکمیت برداشته می‌شود. در این راستا، شش سازمان خصوصی و معتبر در سطح ملی گردهم آمدند و ظرفیت‌های خود را برای ارتقای هرچه بیشتر فعالیت‌های کانون‌های همیاری اجتماعی بکار گرفتند. این سازمان‌ها (که سازمان‌های راهبری نام دارند) بنیان شکل‌گیری مجموعه‌ای با عنوان **شبکه توسعه اجتماعی رسالت** شدند.

از طرفی فعالان اجتماعی مختلفی تحت عنوان رهبران وارد صحنه شدند تا بتوانند هرآنچه که این کانون‌ها در راستای اقداماتشان نیازمند هستند را تسهیل و مهیا سازند. افزون بر این، عده‌ای از افراد و سازمان‌های دغدغه‌مند و علاقمند به توسعه موضوعات این مجموعه (نظیر همیاری اجتماعی قرض‌الحسنه و کارآفرینی اجتماعی)، اقدام به حمایت از اهداف این مجموعه و نیز کانون‌های همیاری اجتماعی کردند.

در نتیجه مجموعه‌ای شکل گرفت که در آن، چهار رکن **کانون‌های همیاری اجتماعی، رهبران، حامیان و سازمان‌های راهبری** نقش‌آفرینی می‌کنند. این مجموعه، شبکه توسعه اجتماعی رسالت نام گرفت که عنوان رسالت هم به واسطه نمادین بودن نام، مفهوم و بار فرهنگی و معنایی آن انتخاب گردید.

۱- تعریف شبکه توسعه اجتماعی رسالت

شبکه توسعه اجتماعی رسالت، مجموعه‌ای مردمی از فعالین اجتماعی شامل هزاران کانون همیاری اجتماعی، رهبران، حامیان و سازمان‌های راهبری است. این اعضا به‌دنبال آن هستند که سبک زندگی‌شان را از طریق الگوی توسعه اجتماعی رسالت بهبود ببخشند و به‌بیانی بتوانند زندگی‌شان را هم از لحاظ نوع و کیفیت زندگی و هم از لحاظ معیشت و وضعیت مادی بهتر کنند.

در الگوی توسعه اجتماعی رسالت، بهبود سبک زندگی مردم از طریق سه محور زیر دنبال می‌شود:

- **توسعه فرهنگ همیاری اجتماعی:** همیاری اجتماعی یعنی مردم با تعاون و همیاری می‌توانند خیلی از مسائل و نیازهای خودشان را برطرف نمایند. در این راستا، یکی از فعالیت‌های اصلی در شبکه، به شکل‌گیری و توسعه کانون‌های همیاری اجتماعی در جای‌جای کشور اعم از مساجد، خانواده‌ها، محله‌ها، روستاها و یا سازمانها اختصاص یافته است.
- **توسعه فرهنگ قرض الحسنه:** قرض الحسنه به معنای ابزار تامین مالی ناب بدون سود در تبادلات مالی و خدمات بانکی است. در این راستا، مدل نوآورانه بانکداری اجتماعی پیاده‌سازی شده است تا عموم مردم بتوانند از خدمات بانکی شرعی آسان و ارزان به صورت غیر حضوری و بدون محدودیت جغرافیایی استفاده نمایند.
- **توسعه کارآفرینی اجتماعی:** به معنای توسعه کسب و کارهای خرد و خانگی، تولید در روستاها و شهرهای کوچک و مصرف در شهرهای بزرگ، و تبدیل هر خانه به یک کارخانه است. در این راستا، استعدادیابی و تشکیل هسته‌های کارروندگی (در روستاها و شهرهای کوچک) و هسته‌های کاروکسب (در شهرهای بزرگ) و نیز مدیریت زنجیره ارزش تولیدات این هسته‌ها از اهم فعالیت‌های این مجموعه محسوب می‌شود.

۲- معرفی اعضای شبکه توسعه اجتماعی رسالت

اعضای شبکه در قالب ۴ دسته اصلی زیر قابل تفکیک هستند:

• کانون‌های همیاری اجتماعی

کانون همیاری اجتماعی، تشکلی است که توسط جمعی از افرادی که به نحوی با هم سنخیت دارند، به صورتی خودجوش و مردمی شکل می‌گیرد و هدف از شکل‌گیری آن، انجام کارها و حل مسائل از طریق همیاری اجتماعی و استفاده از توان جمعی خود مردم (اعضای آن کانون) است. تاکنون قریب به ۱۳,۰۰۰ کانون فعال (با میانگین ۱۶۰ عضو) در سراسر کشور شکل گرفته و فعالیت دارند. در نتیجه حدود ۴ میلیون نفر از مردم کشور در قالب کانون‌های همیاری اجتماعی عضو شبکه هستند.

• رهبران

رهبران نقشی کلیدی در شکل‌گیری و ارتقای کانون‌ها دارند. اهم وظایف آنها عبارت است از گفت‌وگو، رهبری به اعضا در شکل‌گرفتن کانون‌ها، استعدادیابی اعضا جهت تشکیل هسته‌های کار و زندگی، مشاوره، تسهیلگری و پایش امور کانون‌ها.

• حامیان

افراد و سازمان‌هایی هستند که از هدف الگوی توسعه اجتماعی رسالت (بهبود زندگی از طریق همیاری اجتماعی، قرض‌الحسنه، کارآفرینی اجتماعی) و نیز از فعالیت‌های اعضای کانون‌های همیاری اجتماعی به اشکال مختلف (نظیر

اعتباری، فنی، فرهنگی و بازرگانی) حمایت می‌کنند. تاکنون بیش از ۷۰۰۰ حامی (اعم از افراد و شخصیت‌ها، سازمان‌های خصوصی و دولتی) به نقش‌آفرینی در این مجموعه پرداخته‌اند.

• سازمان‌های راهبری

سازمان‌های راهبری، بنیان شکل‌گیری شبکه توسعه اجتماعی رسالت هستند و از طرفی پلتفرم‌های اصلی مورد نیاز اعضای شبکه را ایجاد و مدیریت می‌کنند. این شش سازمان عبارتند:

- **انجمن حامیان فرهنگ قرض‌الحسنه و کارآفرینی اجتماعی:** یک سازمان مردم‌نهاد، غیردولتی، غیرسیاسی و غیرانتفاعی است که دارای مجوز فعالیت در سطح ملی از وزارت کشور از سال ۱۳۹۳ تاکنون می‌باشد و در تمام استان‌های کشور در حال فعالیت است. مأموریت اصلی این انجمن، رهبری و گفتمان‌سازی در جهت شکل‌گیری و توسعه کانون‌های همیاری اجتماعی است و تاکنون ۱۳,۰۰۰ کانون فعال (با حدود ۴ میلیون عضو) تحت پوشش این انجمن شکل گرفته است. از طرفی، با توجه به استقرار دبیرخانه راهبری شبکه توسعه اجتماعی رسالت در انجمن، کلیه امورات راهبری و اجرایی دبیرخانه توسط انجمن انجام می‌شود.
 - **بانک قرض‌الحسنه رسالت:** اولین بانک خصوصی قرض‌الحسنه و نخستین بانک بدون شعبه کشور است که کلیه خدمات قرض‌الحسنه خود را به آحاد جامعه کشور بدون نیاز به حضور در یک جای فیزیکی و در قالب بانکداری اجتماعی ارائه می‌دهد. بانک قرض‌الحسنه رسالت تاکنون حدود ۶ میلیون عضو از سراسر کشور داشته و حدود سه و نیم میلیون وام خُرد با کارمزد ۲٪ به اعضاء اعطا کرده است.
 - **شرکت پردازش اطلاعات مالی پارت:** این شرکت دانش‌بنیان، یکی از سه شرکت برتر با مجوز رسمی از سازمان بورس و اوراق بهادار است که با تخصص پردازش اطلاعات مالی به فعالیت می‌پردازد. این شرکت در شبکه توسعه اجتماعی رسالت، موضوع اعتبارسنجی اعضاء و ایجاد فرهنگ اعتماد در بین اعضاء و نیز ارتقاء سواد مالی آنها را به عهده گرفته است. این شرکت تاکنون «سامانه اعتبارسنجی مرآت» را با هدف شناخت اعضای کانون‌های همیاری اجتماعی راه‌اندازی کرده است و تاکنون حدود ۲ میلیون عضو را تحت پوشش خود قرار داده است.
 - **گروه توسعه کارآفرینی پویش ثمین:** مسئولیت اصلی آن «توسعه کارآفرینی اجتماعی» از طریق توسعه کسب و کارهای خُرد و خانگی است. از جمله شعارهای آن «تولید در شهرهای کوچک و روستاها، مصرف در شهرهای بزرگ»، «هر خانه، یک کارخانه»، «هر عضو، یک مربی»، «پول کار نمی‌سازد، بلکه کار پول می‌سازد» می‌باشد. این گروه در راستای توسعه کسب و کارهای خُرد و خانگی، فعالیت‌های «هسته‌ها و کانون‌های کار و زندگی» در روستاها و شهرهای کوچک را تحت پوشش قرار می‌دهد.
- همچنین یکی از اقدامات محوری گروه توسعه کارآفرینی ثمین، «مدیریت تخصصی زنجیره ارزش» است. در این راستا، این گروه، کلیه فعالیت‌های هسته‌ها و کانون‌های کاروندگی در هر یک از مراحل زنجیره ارزش محصولاتشان (اعم از

تعریف و طراحی محصول، تأمین مواد اولیه، بازاریابی، عرضه در بازار و خدمات پس از فروش) مدیریت می‌کند. تاکنون حدود ۵,۰۰۰ «هسته کار و زندگی» در اقصی نقاط کشور شکل گرفته و تحت پوشش این گروه قرار گرفته‌اند.

- **شرکت فرداپ:** مأموریت اصلی این شرکت دانش‌بنیان، حسابداری اعضاء و مدیریت سامانه‌های شبکه (نظیر سامانه همیاری اجتماعی، سامانه کارآفرینی اجتماعی، سامانه حامیان و سامانه بازار اعضاء) است. «سامانه بازار اعضاء» یک بستر تجارت الکترونیک آنلاین برای عرضه و تقاضای منصفانه و اعتمادساز مهیا کرده است تا اعضاء از طریق آن بتوانند محصولات و خدمات مورد نیازشان را خریداری کنند و از طرفی محصولات و خدمات خود را به راحتی عرضه کنند. این بازار، بازار اعضاء نام دارد. این سامانه، یکی از مهم‌ترین پلتفرم‌هایی است که توسط این شرکت در راستای بهینه سازی فرایند تأمین نهاده ها، عرضه محصولات و همچنین آسودگی خاطر از دریافت وجوه حاصل از فروش را در اختیار اعضاء قرار داده است.

- **دانشگاه رسالت:** این دانشگاه از نوع دانشگاه‌های نسل چهارم است و مأموریت اصلی آن، فرهنگ‌سازی و مدیریت دانش (اعم از مستندسازی، آموزش و پژوهش) در شبکه توسعه اجتماعی رسالت است.

۳- پیامدهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی الگوی توسعه اجتماعی رسالت

همانطور که بیان شد، الگوی توسعه اجتماعی رسالت به دنبال آن است تا بستری برای فعالیت‌های مردمی شکل بگیرد تا مردم بتوانند با اتکا به ظرفیت‌های خودشان، سبک زندگی خودشان را بهبود ببخشند. در این مسیر، پلتفرم‌هایی تولید شده است تا این اتفاقات با سرعت و سهولت بیشتری رقم بخورد. به عنوان مثال به موارد زیر اشاره می‌شود:

- اعضاء کانون‌های همیاری اجتماعی اگر در اجرای تصمیماتی که برای بهبود امور خود اتخاذ می‌کنند، به منابع مالی نیاز داشته باشند، می‌توانند از سازوکار تأمین مالی قرض‌الحسنه بهره بگیرند.
- اعضاء هسته‌های کاروندگی جهت توسعه کسب‌وکارهای خود، می‌توانند از سازوکار مدیریت زنجیره استفاده کنند.
- اعضاء کانون‌های همیاری اجتماعی در شناسایی افراد توانمند در حوزه‌های مختلف (اجتماعی، کارآفرینی و ...) می‌توانند از سازوکار استعدادیابی یاری بجویند.
- برای اینکه مردم نسبت به آخرین روش‌ها و فناوری‌های مورد نیاز در منطقه آشنا شوند، ظرفیت‌های دانشگاه رسالت در اختیارشان قرار می‌گیرد.
- اینکه کانون‌های همیاری اجتماعی و هسته‌های کاروندگی برای تسهیل توسعه فعالیت‌هایشان می‌توانند از همیاری حامیان شبکه توسعه اجتماعی رسالت (در ابعاد مختلف حمایتی) بهره بجویند.

بنابراین تمامی ظرفیت‌های شبکه توسعه اجتماعی رسالت در اختیار کانون‌های مردمی قرار گرفته تا آنها هرچه بهتر بتوانند به بهبود زندگی خودشان پردازند.

پیامدهای فرهنگی-اجتماعی

- **ارتقای نگرش جامعه محلی:** می‌توان ادعا نمود، یکی از مهم‌ترین بهبودهایی که الگوی توسعه اجتماعی در سبک زندگی جوامع رقم زده است، تغییر نگاه و ذهنیت مردم از «وابستگی صرف به کمک‌های نهادهای دولتی و توسعه‌ای» به «اعتماد به ظرفیت‌های درونی و مردمی» بوده است. مردم در رویکرد جدید، اولاً می‌دانند که برای تغییر و توسعه جامعه خود، باید خودشان و توانمندی‌هایشان را بشناسند، ثانیاً به این باور و اعتقاد می‌رسند که همیاری و باهم بودن یکی از مهمترین سرمایه‌های آنهاست و از این سرمایه به بهترین نحو بهره‌برداری می‌کنند.
- **فعال ساختن بخشی از ظرفیت‌های سرمایه اجتماعی:** یکی از سازوکارهایی که در شبکه توسعه اجتماعی رسالت برای ارتقای سرمایه اجتماعی در حال اجراست، بکارگیری روش «شناخت مبتنی بر اعتماد اجتماعی» به‌جای استفاده از «ضمانت‌ها و وثیقه‌های مالی و حقوقی» است. نکته قابل توجه اینکه، مهم‌ترین عامل اجرایی این روش در هر منطقه، معتمدان محلی هستند.
- **مهاجرت معکوس به روستاها و شهرهای کوچک:** در ارتباط با توسعه کارآفرینی اجتماعی، روستاها و شهرهای کوچک هدف اصلی این فعالیت‌ها قرار گرفتند. چراکه دلیل عمده مهاجرت ساکنان این مناطق به شهرهای بزرگ، نبود شغل پایدار و پایین بودن سطح رفاه و امکانات بود. لذا شکل‌گیری اشتغال پایدار در این مناطق می‌تواند به ارتقای سطح معاش و رفاه مردم و بازگشت برخی از مهاجران به زادگاه‌شان منجر شود.
- **رسالت آسمانی:** یکی از اقدامات جدی صورت گرفته در شبکه توسعه اجتماعی رسالت، جهت‌دهی و ارتقای همیاری‌های اجتماعی اعضای کانون‌ها در راستای برگزاری رویدادهای آئینی (نظیر مراسم اربعین و عاشورا و ...)، همیاری حادثه‌دیدگان بلایای طبیعی (نظیر سیل، زلزله و ...)، برپایی پویش‌های امور خیر و ... می‌باشد. حجم بالای حمایت‌ها و همیاری‌های مردمی در موبک‌های اربعین و عاشورا و نیز حادثه سیل فروردین ۱۳۹۸ و ... شایان توجه بوده است.
- **کاهش آسیب‌های اجتماعی مناطق روستایی:** بدیهی است افزایش اشتغال جمعیت جوان و مولد، کاهش آسیب‌های اجتماعی ناشی از بیکاری نظیر اعتیاد، سرقت و ... در منطقه را در پی دارد.
- **تحکیم بنیان خانواده:** یکی از برکات تشکیل هسته‌های کاروندگی، بیشتر نزدیک شدن اعضای خانواده به یکدیگر و تقویت علقه‌های خانوادگی و در نتیجه تحکیم بنیان خانواده است.

پیامدهای اقتصادی و مالی

- **اشتغال‌زایی و توسعه کارآفرینی:** از جمله اتفاقات شیرینی که در شبکه توسعه اجتماعی رسالت توسط این تشکل‌های مردمی به ثمر می‌نشیند، شکل‌گیری هسته‌های کاروندگی با هدف کسب‌وکار خرد و خانگی و تولید محصول در محیط خانه است. الگوی توسعه اجتماعی رسالت در موضوع کارآفرینی به‌دنبال آن است تا:
 - مردم روستاها و شهرهای کوچک در دیار خود بمانند و مهاجر شهرهای بزرگ دیگر نشوند.

- روستاها و شهرهای کوچک تولیدکننده باشند و شهرهای بزرگ مصرف کننده تولیدات آنها
- هر خانه در روستا و شهر کوچک، کارخانه‌ای باشد برای تولید محصولاتی شایسته مردم ایران‌مان
- جوانان این مناطق، کارآفرینانی صاحب ایده و حرف باشند برای کشورمان و دنیا
- اعضای خانواده، در کنار یکدیگر و در محیط خانواده کارزندگی را تجربه کنند.

در این راستا، حدود ۵ هزار هسته کارزندگی در روستاها و شهرهای مختلف شکل گرفته است. هر هسته کارزندگی عموماً از اعضای یک خانواده تشکیل می‌شود که در محیطی از خانه خود به تولید محصولی مشغول هستند. اعضای هسته‌های کارزندگی، افرادی توانمند و علاقمند به کارآفرینی هستند که از دل کانون‌های همیاری اجتماعی، استعدادیابی می‌شوند و از طریق گروه توسعه کارآفرینی ثمین در رشته تخصصی مورد نظر، مهارت افزایی و توانمندسازی می‌شوند تا مهیای نقش‌آفرینی در جامعه شوند.

- **افزایش دسترسی عمومی به خدمات غیرحضوری قرض‌الحسنه:** بانک قرض‌الحسنه رسالت، بانکداری بدون شعبه و بانکداری اجتماعی را در محوریت اقدامات خود قرار داده است که در نتیجه باعث شده تا مردم در اقصی نقاط کشور بدون هیچ دردسری از **خدمات غیرحضوری بانک** به‌سادگی بهره‌مند شوند. همچنین سازوکار اعتبارسنجی اجراشده توسط شرکت پردازش مالی پارت، باعث شده است تا افراد با کمترین مسأله، نسبت به دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه اقدام کنند. مجموع این اتفاقات باعث شده است تا در زمینه قرض‌الحسنه، خدمات آسان، ارزان و شرعی برای مردم مهیا شود.

- **هدایت مصارف تسهیلات قرض‌الحسنه در مقاصد موردنظر:** یکی از آسیب‌های اعطای تسهیلات هدفمند قرض‌الحسنه آن است که برخی از متقاضیان، آن را در مقاصد مورد نیاز به مصرف نمی‌رسانند. سازوکار حسابداری اعضاء در شرکت فرداپ و سامانه اعتبارسنجی، کمک شایان توجهی به تخصیص هدایت تسهیلات واریزی به اهداف مورد نظر نموده است.

- **ارتقاء درآمد و سطح رفاه خانوار:** یکی از دلایل مهاجرت افراد از روستاها به مناطق شهری، پایین بودن و ناپایداری سطح درآمدی آنها می‌باشد. سازوکارهای کارزندگی توانسته است، سطح درآمدی و رفاه اعضای هسته‌های کارزندگی را تا سطح مناسبی ارتقاء دهد.

- **سرمایه‌گذاری جامعه محلی برای رشد:** یکی از مزایای رشد درون‌زا که مبتنی بر فعال شدن ظرفیت‌های جامعه محلی شکل می‌گیرد این است که افراد جامعه، به دلیل حس هویت و وابستگی به منطقه، به‌دنبال آن هستند تا از سرمایه‌های خودشان برای اجرای اقدامات توسعه‌ای مختلف بهره‌ بیشتری بجویند.

- **ارتقای سواد مالی اعضاء:** یکی از اقداماتی که الگوی توسعه اجتماعی رسالت در راستای توانمندسازی مالی اعضای شبکه بر آن تأکید دارد، افزایش آگاهی‌های مالی افراد است. در همین راستا، شرکت پردازش مالی پارت، ارتقای سواد مالی اعضاء را در اقدامات خود مدنظر قرار داده است؛ از جمله این اقدامات، چاپ کتبی با محتوای سواد مالی برای کودکان است.

- **ارتقای سواد کسب و کار اعضاء:** در الگوی توسعه اجتماعی رسالت، اعتقاد بر این است که اعضای هسته‌های کاروندگی باید به تمام توانمندی‌های یک کارآفرین اشراف داشته باشند تا بتوانند محصولات خود را با کیفیت و قیمت مطلوب به دست مصرف‌کننده برسانند. در همین راستا، سازوکار مدیریت زنجیره ارزش توسط «گروه توسعه کارآفرینی ثمین» بکار گرفته شده است تا بتواند علاوه بر پشتیبانی آنها در هر مرحله زنجیره ارزش، به توانمندسازی آنها در هر یک از تخصص‌های کسب‌وکار بپردازد.

ملاحظات زیست‌محیطی

- **پایداری محیط زیست:** با توجه به اینکه در این رویکرد، فعالان اقتصادی و اجتماعی جامعه محلی وارد میدان می‌شوند و از طرفی این افراد دلسوزی بیشتری برای محیط اجتماعی و زیست‌بوم محلی خود دارند، به‌دنبال سرمایه‌گذاری در پروژه‌هایی هستند که کمترین آسیب اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی را برای منطقه به‌دنبال داشته باشد. در همین زمینه می‌توان به کسب‌وکارهای خانگی غیرکشاورزی (غیر آب‌بر) که الگوی توسعه اجتماعی رسالت برای مناطقی که مشکلات تأمین منابع آب دارند، پیشنهاد داده است، اشاره کرد.

ملاحظات فناوری

- **بکارگیری تجارت الکترونیک آنلاین در فرایند عرضه و تقاضای اعضاء:** با بکارگیری این پلتفرم، اعضای کانون‌ها و هسته‌های کاروندگی قادرند محصولات مورد نیاز خود را با سهولت و هزینه کمتری خریداری نموده و از آن طرف تولیدات خود را با کیفیت و قیمت مطلوبی به مصرف‌کننده در سراسر کشور عرضه کنند.

جهت کسب اطلاعات بیشتر، لطفاً با آقای محمد رضایی (۰۹۰۳۴۸۰۱۷۲۶)

از دانشگاه رسالت تماس بگیرید.